

Fællesskaber kan hjælpe ensomme efter genåbning

Kronik i Kristeligt Dagblad fredag den 16. april 2021

Af Gitte Overgaard, Centerleder, AOF Center Odense og Jens Peter Madsen, Fortæller og foredragsholder, Odense

Vi frygter, at et års coronanedlukning kan sende nye hundredtusinder af danskere ud i alvorlig ensomhed. Folkeoplysningen og de frivillige foreninger i Danmark har et stort og uudnyttet potentiale til at inddrage udsatte borgere i bæredygtige fællesskaber

I Danmark føler 380.000 voksne sig svært ensomme ifølge anerkendte undersøgelser. Sundhedsstyrelsen har regnet sig frem til, at der årligt er 400.000 kontakter til egen læge, der delvist eller udelukkende skyldes ensomhed. Ensomhed er et folkesundhedsproblem, der er årsag til mistrivsel, sygdom og for tidlig død. Årligt koster ensomhed ifølge Sundhedsstyrelsen samfundet over otte milliarder kroner i pleje, behandling og tabt produktion.

Men ensomhed er et tabu, som ingen bryder sig om at tale om. De, som er ramt af ensomhed, føler, at det er pinligt at indrømme det. Og andre frygter, at de svigter pårørende og kollegaer, der er ramt af ensomhed. Det er nødvendigt, at vi alle overvinder pinligheden og taler åbent og anerkendende om ensomhed, og at vi alle gør en aktiv indsats for at løse problemet.

Antallet af svært ensomme ser ud til at vokse trods de seneste års stigende opmærksomhed på problemet i medier, sundhedsvæsen og sociale myndigheder. Og meget tyder på, at det vil vokse med yderligere hast efter næsten et års omfattende covid-19-nedlukning. Den store gruppe af særligt udsatte og sårbare mennesker, som har været meget alene og isolerede i det forløbne år, kan få meget svært ved at vende tilbage til et mere normalt liv med sociale relationer og aktiviteter uden for hjemmet.

Mange vil få brug for hjælp og støtte til at bryde isolationen og den ensomhed, som de mere eller mindre frivilligt har valgt i et helt år med covid-19-smittefaren. Det er derfor nødvendigt, at vi iværksætter en omfattende indsats for at forhindre og modvirke, at mange nye tusinder bliver ramt af alvorlig ensomhed.

Efter vores opfattelse står Danmark over for en meget stor social og psykisk udfordring i forbindelse med den angst og isolation, som nedlukningen har påført mange mennesker i mere end et år. Det er en udfordring, som i omfang og tidsperspektiv kan række langt ud over de økonomiske og samfundsmæssige konsekvenser af covid-19-pandemien.

Der er brug for en omfattende indsats, hvor samfundet og alle bæredygtige fællesskaber yder alt, hvad de overhovedet kan mobilisere i mange måneder og år, også efter pandemien er drevet over.

Vi har gennem mange år vænnet os til, at kommuner, regioner og stat tager hånd om den slags sociale og samfundsmæssige problemer. Men udfordringen vedrører os alle som enkeltpersoner og borgere. Det vil sige de mange, som har

sociale kræfter, der rækker ud over de nærmestes behov. Ikke mindst skoler, institutioner, højskoler, aftenskoler, organisationer, partier, foreninger og interessefællesskaber. Det er alle bæredygtige fællesskaber, og der i høj grad brug for, at de bliver mobiliseret.

Det danske samfund er rigt på bæredygtige fællesskaber og sociale netværk. De har deres historiske og nationale rødder i foreninger, højskoler, aftenskoler, faglige klubber, idrætsklubber og biblioteker. Mange af disse traditionelle fællesskaber har imidlertid været ramt af flere årtiers økonomisk udsultning. Det skyldes manglende forståelse for traditionens betydning samt den individualisering, privatisering og kommercialisering, som har præget de seneste årtiers udvikling. Det har skadet sammenhængskraften og den sociale ansvarlighed. Særligt i en tid, hvor forskellen mellem rig og fattig også er vokset.

Efter et år med omfattende nedlukninger er mange af disse fællesskaber og netværk sat helt på standby. Mange af dem vil kun komme i gang igen med en ekstraordinær indsats fra samfundet og fællesskabets side. Flere organisationer, foreninger, klubber med mere vil blive ramt af fallit og vedvarende nedlukning. Og mange af de frivillige, som har organiseret, passet og taget ansvaret for aktiviteterne, vil trække sig tilbage, fordi de selv er blevet ramt af usikkerhed og angst for eget og andres liv og helbred.

Der bliver igen hårdt brug for disse bæredygtige fællesskaber, som nu og før i tiden har haft afgørende betydning i løsningen af store sociale og samfundsmæssige udfordringer. De bæredygtige fællesskaber rummer kvaliteter, som er helt centrale for at dæmme op for denne sociale og sundhedsmæssige udfordring, som bekæmpelsen af ensomhed er. De er åbne og inkluderende for nye brugere og medlemmer, som ønsker at deltage.

De har fælles historier og traditioner, som hele tiden må levendegøres og udvikles. Det vil for eksempel sige, at et oplysningsforbund ikke blot er et oplysningsforbund som alle andre, men netop er et fællesskab, som er tilknyttet

en social og politisk bevægelse, som også kan og vil gøre en indsats for de borgere, som hører til bevægelsen.

Bæredygtige fællesskaber er ikke nok i sig selv, men netop demokratiske og involverende fællesskaber, som skaber aktivitet og medborgerskab. De søger aktivt at skabe mening og fællesskab mellem mennesker og modvirke den tiltagende tendens til, at enhver er sin egen lykkes smed. Historierne og traditionen om "Foreningsdanmark", hvor en store skare af frivillige er fyldt med initiativ og aktivitet, eksisterer og er levende mellem mange danskere. Vi vil gerne dyrke og vende tilbage til, at frivilligt socialt arbejde ikke blot er gavn og glæde for de udsatte borgere, men også giver dem, som udfører frivilligt arbejde, et meningsfyldt liv.

De fleste får ikke nok mening i deres liv, hvis den sociale ansvarlighed reduceres til at købe ind og forbruge for at få industriens og samfundets hjul til at køre igen. Det er desværre det, vi hører mange politikere og medier tale om.

Folkeoplysningens aktører tilbyder bæredygtige fællesskaber. Vi tænker på de mange oplysningsforbund samt aften- og dagskoler, som af forskellige grunde har været trængte gennem mange år. Det skyldes nok ændrede interesser og behov i befolkningen, men også stigende deltagergebyrer og begrænsning af sociale fripladsmuligheder, som forhindrer mange ældre og socialt udsatte i at deltage.

Traditionen findes fortsat og har været opretholdt af en stor gruppe af mennesker, som har dyrket interesser og læring på faste hold en eller flere gange om ugen i sæsonen. De har mødt engagerede og højt skattede undervisere, fortællere og foredragsholdere, som har inspireret til aktivitet og engagement. Mange af dem har opretholdt kontakten og interessen over internettet i det forløbne år, og mange vil vende tilbage til deres hold til efteråret, når forholdene igen er mere normale. Men mange hold vil forsvinde, mange undervisere vil holde op, mange arrangører vil gå fallit, og mange deltagere vil give op over for den usikkerhed og frygt for smitte, som de stadig føler.

De trofaste deltagere vil uden tvivl vende tilbage til de hold, interessegrupper eller foredrag, som de har fulgt gennem mange år. Disse trofaste deltagere er en bærende del af det sociale overskud, som aftenskoler, dagskoler, foredragsforeninger med flere råder over. Det er det sociale overskud, vi kan sætte ind på at opsøge de mange ensomme og udsatte borgere, som har behov for flere bæredygtige fællesskaber i de kommende mange måneder og år.

Det kræver en ekstraordinær og hurtig indsats fra kommuner, regioner og stat, som kan sikre mange flere sociale fripladser samt økonomisk støtte til særlige indsatser, som for eksempel makkerordninger, internetundervisning med mere, hvis disse muligheder skal udnyttes. Vi er parate til dialog og samarbejde med alle, som repræsenterer bæredygtige fællesskaber, som kan mobiliseres til at bidrage til løsningen af denne store udfordring. Hvordan forhindrer vi, at svær ensomhed kommer til at ramme mange flere danskere efter covid-19genåbningen?